

UDVIKLINGSHÆMMEDE OG MISBRUG

Alkoholmisbrug forebyggelse og behandling

Et hæfte for pædagoger og andre ansatte
i bo- og servicetilbud for udviklingshæmmede

Indhold

Indledning	7-8
Kapitel 1: Misbrug uden behandling	9-11
Her præsenteres hovedpointerne fra UFC Handicaps undersøgelse fra 2001, Misbrug uden behandling. Undersøgelsens resultater har dannet baggrund for et metodeudviklingsprojekt, hvis resultater præsenteres i hæftet.	
Kapitel 2: Pædagoger, udviklingshæmmede og alkohol	13-18
Det anbefales, at man i personalegruppen har en fælles holdning til alkohol for at kunne handle professionelt. Medmisbrug lanceres som en risiko blandt pædagoger, medbeboere og pårørende. Der gives eksempler på medmisbrug, og hvordan dette kan forebygges. Til sidst i kapitlet stilles en række spørgsmål, der kan være udgangspunkt for en fælles holdningsafklaring til, hvordan alkohol og medmisbrug kan håndteres.	
Kapitel 3: Mistanke om misbrug	19-22
Her beskrives, hvilke signaler, der kan være tegn på et begyndende misbrug, og hvordan et misbrug kan identificeres. Desuden beskrives alkoholbehandlingen i Danmark, samt hvor man kan søge professionel hjælp.	
Kapitel 4: Behandling kan godt lade sig gøre	23-30
Her introduceres og beskrives forskellige behandlingsmetoder og behandlingsforløb, der har været afprøvet i forbindelse med udviklingsprojektet. I et særligt afsnit om afrusning beskrives det, hvordan antabus og Nada (øreakupunktur) kan være et supplement til en egentlig behandling.	
Kapitel 5: Det svære, nødvendige samarbejde - på tværs af sektorer	31-34
Her beskrives pædagogens rolle og samarbejde med misbrugsbehandlere i forbindelse med behandlingsforløbet. Og hvordan et tværfagligt samarbejde på tværs af sektorer kan udvikles og forankres gennem netværk og samarbejdsaftaler.	
Kapitel 6: Forebyggelse - ikke kontrol og forbud	35-41
Her beskrives forskellige metoder og tilgange til, hvordan man kan arbejde med oplysning og forebyggelse af alkoholisbrug blandt udviklingshæmmede.	
Mere information	42-44
Tematisk henvises der til relevant litteratur og hjemmesider.	

Forord

Vores til tider stereotype opfattelse af udviklingshæmmede gør, at vi ikke tænker på udviklingshæmmede som mennesker, der kan rammes af nøjagtig de samme problemer som alle andre. Derfor var det nok også en overraskelse for mange, da UFC Handicap i 2001 offentliggjorde undersøgelsen "Misbrug uden behandling - udviklingshæmmede og misbrug". Undersøgelsen dokumenterede, at op imod 6 pct. af alle udviklingshæmmede har alvorlige misbrugsproblemer, men den viste samtidigt, at stort set ingen af disse misbrugere modtog egentlig behandling inden for rammerne af det almindelige misbrugsbehandlingssystem. Konklusionen var, at den manglende behandlingsindsats reelt var udtryk for diskrimination af udviklingshæmmede med misbrugsproblemer - og at der var behov for en indsats, der kunne understøtte, at diverse behandlingstilbud lever op til det handicappolitiske princip om sektoransvar.

Undersøgelsens resultater var baggrunden for igangsættelsen af et metodeudviklingsprojekt med fokus på behandling og forebyggelse af alkoholmisbrug blandt udviklingshæmmede. Projektet fandt sted i perioden 2002 til 2005 og involverede fagfolk fra både den misbrugsfaglige sektor (misbrugscentre, alkoholambulatorier osv.) og den del af den socialfaglige sektor, som yder socialpædagogisk støtte til udviklingshæmmede (botilbud, støttestrenger, hjemmevejlederteams osv.).

Dette hæfte er et resultat af dette udviklingsprojekt. Hæftet henvender sig især til pædagoger og andre ansatte i bo- og støttetilbud for udviklingshæmmede og giver gode råd til, hvordan misbrug blandt udviklingshæmmede kan tackles i samarbejde med den misbrugsfaglige sektor.

Sideløbende hermed udgives et hæfte, der primært henvender sig til behandlere inden for den misbrugsfaglige sektor.

Udviklingsprojektet er gennemført med økonomisk støtte fra Satspuljen. Denne støtte var en forudsætning, men uden engagement, faglig dygtighed og udholdenhed fra de medvirkende fagfolk var der ikke opnået de mange, vigtige og perspektivrige erfaringer og resultater. Derfor skal der ved udgivelsen af dette hæfte lyde en særlig tak til projektets deltagere fra Sønderjylland, København, Odense, Kalundborg og Sødisebakke.

God læselyst!

Jonna Andersen, projektleder
Thomas Gruber, konst. centerleder
UFC Handicap, 2006

Indledning

Sofie kommer jævnligt på det lokale værtshus og 'drikker igennem' efter fyraften. Det er tredje gang i denne uge at pædagogerne må hente Sofie. Denne gang tager de to af sted, for sidste gang gik det helt galt. Sofie råbte og skreg og slog ud efter både pædagoger og flere af de øvrige beboere i bofællesskabet. Når Sofie er fuld, er der nogle af de andre beboere der bliver bange for hende og låser sig inde på deres værelse. Situationen i bofællesskabet er uholdbar. Af hensyn til såvel Sofie og de øvrige beboere, beslutter pædagogerne at der må gøres noget. De kontakter misbrugscentret, for at høre hvordan Sofie kan komme i behandling for sit alkoholproblem. Da alkoholbehandleren hører, at Sofie er udviklingshæmmet mener hun ikke, at Sofie kan drage nytte af misbrugscentrets tilbud og afviser at hjælpe Sofie.

Som pædagog har du måske prøvet at stå i samme situation, som de pædagoger der vil hjælpe Sofie med sit alkoholproblem. Du har måske også prøvet, at søge hjælp i det lokale misbrugscenter uden held.

Det er en stor faglig udfordring, at yde den bedst mulige socialfaglige indsats overfor udviklingshæmmede der har misbrugsproblemer. På trods af principperne om sektoransvar, overlades ansvaret i de fleste tilfælde udelukkende til pædagogerne i de pågældendes botilbud, bofællesskab eller lignende. Og det sker selv om de færreste pædagoger er klædt på til opgaven. Som pædagog er man ikke uddannet til

at behandle misbrugsproblemer, og botilbudet er ikke en behandlingsinstitution, men et hjem for beboeren.

Misbrugsbehandlingen herhjemme bygger på forskellige mere eller mindre standardiserede modeller, hvorfor mange udviklingshæmmede afvises at komme i behandling. Grunden til afvisningerne er bl.a. at misbrugscentrene er usikre på, hvad der virker for udviklingshæmmede. Men det spiller nok også en rolle, at misbrugscentrene kun modtager meget få henvendelser fra udviklingshæmmede eller deres pædagoger og pårørende. Derfor er der kun et meget begrænset kendskab til udviklingshæmmede som målgruppe.

Om hæftet

I dette hæfte introduceres du for viden og metoder, som du kan anvende til at støtte udviklingshæmmede med misbrugsproblemer. Målet med hæftet er ikke at gøre dig eller dine kolleger til alkoholbehandlere. Målet er derimod, at give anvendelig viden og redskaber der er nyttige for at kunne håndtere de vanskeligheder, der er forbundet med at indgå i tætte relationer til mennesker der har et misbrug.

Hæftet indeholder desuden en række eksempler på, hvilke behandlingstilgange og forebyggelsestiltag, som kan anvendes i relation til udviklingshæmmede med misbrugsproblemer. Der er i den sammenhæng lagt stor vægt på tydeliggørelse af rollefordelingen mellem pædagogen og alkoholbehandleren.

Alkohol er det klart mest dominerende rusmiddel blandt udviklingshæmmede misbrugere. Hæftet omhandler derfor primært indsatser i relation til alkoholmisbrug. Hash og blandingsmisbrug, samt hårde stoffer forekommer blandt den brede gruppe af udviklingshæmmede, men udgør ikke et særligt omfattende problem.

Da det primært er pædagoger der arbejder i relation til udviklingshæmmede, anvendes 'pædagoger' som samlebetegnelse for personale, der arbejder i diverse tilbud for udviklingshæmmede: Bo - og servicetilbud, hjemmevejlederteams, støttecentre og lignende.

UDBYKKNINGSHÅNDBOG MED FØLGENDE

Forebyggelse, behandling og tværfagligt samarbejde

Indholdet er behandlet af speciallæger og andre ansatte
i Uddannelsescenteret for Forebyggelse og Sundhed

Indhold

Indroduktion	7
Kapitel 1: At være udviklingshæmmet	9
Kapitel 2: Drop vanetænkningen	13
Kapitel 3: Professionelt samarbejde	18
Kapitel 4: Risiko for medmisbrug	22
Kapitel 5: Behandlingsmetoder og-tilgange	25
Kapitel 6: Forebyggelse - ikke kontrol og forbud	33
Mere information	40

Forord

I 2001 offentliggjorde UFC Handicap undersøgelsen "Misbrug uden behandling – udviklingshæmmede og misbrug". Undersøgelsen dokumenterede, at op imod 6 pct. af alle udviklingshæmmede har alvorlige misbrugsproblemer. Men undersøgelsen viste samtidigt, at stort set ingen af disse misbrugere modtog egentlig behandling inden for rammerne af det almindelige misbrugsbehandlingssystem. Konklusionen var, at den manglende behandlingsindsats reelt var udtryk for diskrimination af udviklingshæmmede med misbrugsproblemer – og at der var behov for en indsats, der kunne understøtte, at diverse alkoholbehandlingstilbud lever op til det handicappolitiske princip om sektoransvar.

Undersøgelsens resultater var baggrunden for igangsættelsen af et metodeudviklingsprojekt med fokus på behandling og forebyggelse af alkoholmisbrug blandt udviklingshæmmede. Projektet fandt sted i perioden 2002 til 2005 og involverede fagfolk fra både den misbrugsfaglige sektor (misbrugscentre, alkoholambulatorier osv.) og den del af den socialfaglige sektor, som yder socialpædagogisk støtte til udviklingshæmmede (botilbud, støttecentre, hjemmevejlederteams osv.).

Dette hæfte er et resultat af dette udviklingsprojekt. Hæftet henvender sig især til behandlere, forebyggelseskonsulenter og andre ansatte i alkoholbehandlings- og forebyggelsestilbud. Hæftet giver gode råd til, hvordan misbrug blandt udviklingshæmmede kan tackles i samarbejde med pædagoger i den socialfaglige sektor og andre medarbejdere i bo- og servicetilbud for udviklingshæmmede. Sideløbende hermed udgives et hæfte, der primært henvender sig pædagoger.

Udviklingsprojektet er gennemført med økonomisk støtte fra Satspuljen, og denne støtte var en forudsætning. Men uden engagement, faglig dygtighed og udholdenhed fra de medvirkende fagfolk var der ikke opnået de mange, vigtige og perspektivrige erfaringer og resultater. Derfor skal der ved udgivelsen af dette hæfte lyde en særlig tak til projektets deltagere fra Sønderjylland, København, Odense, Kalundborg og Sødisebakke.

God læselyst!

*Jonna Andersen, projektleder
Thomas Gruber, konst. centerleder
UFC Handicap, 2006*

Introduktion

Som misbrugsbehandler møder man et bredt udsnit af den danske befolkning. Der er familien med et godt job i den kommunale forvaltning; der er den enlige kvinde med børn eller efterlønnen, der har haft svært ved at tackle overgangen fra et aktivt liv på arbejdsmarkedet. Og så er der en bred og mangfoldig gruppe af borgere, som går under betegnelsen særligt sårbare og socialt udsatte.

Udviklingshæmmede er ikke hidtil blevet opfattet som socialt udsatte – og heller ikke som nogle, der har risiko for at blive alkoholikere. Udviklingshæmmede er først og fremmest blevet set som handicappede. Hos de fleste af os skaber betegnelsen 'handicappede' nogle indre billeder, som måske næsten er uforenelige med billedet af alkoholikeren eller hashmisbrugeren.

Mange har nok stadig den opfattelse, at der nok er 'nogle professionelle, som sørger for at holde styr på de udviklingshæmmede' i institutioner eller lignende. Men så enkel er virkeligheden ikke længere. Udviklingshæmmede er i dag ikke anbragt i et parallelt system, der tager vare på alle dele af tilværelsen (totalinstitutioner). De er derimod borgere på lige fod med alle andre og har ret til at træffe deres egne valg om, hvordan de vil forme deres tilværelse.

Den gradvise proces med formel – og gradvist også reel – ligestilling af udviklingshæmmede er for langt de fleste en meget positiv historie. Men der er tilsyneladende også en bagside af medaljen. Med ligestillingen og medborger-skabet følger også en forøget risiko for at havne i alvorlige sociale vanskeligheder. Noget forenklet kan man sige, at med mere normale levevilkår følger også en risiko for mere normale sociale – og sundhedsmæssige – problemer.

Om dette hæfte

Dette hæfte henvender sig først og fremmest til behandlere i diverse alkoholbehandlings- og eller forebyggelsestilbud samt sundheds- og forebyggelsesmedarbejdere i kommunerne. Målet med hæftet er at introducere til de muligheder, der er for at yde en indsats for udviklingshæmmede med alkoholproblemer. Hæftet bygger på den viden og de erfaringer, som er opnået i forbindelse med et metodeudviklingsprojekt om denne særlige målgruppe.

I hæftet finder du bl.a. en generel introduktion til, hvad det vil sige at være udviklingshæmmede, hvilken udvikling der historisk har været i udviklingshæmmedes livsbetingelser, og en beskrivelse af misbrugsproblemer blandt udviklingshæmmede.

Hovedvægten i hæftet er dog lagt på erfaringerne med behandling og forebyggelse af alkoholmisbrug blandt udviklingshæmmede. Erfaringerne dækker et bredt spekter af tilgange og metoder og er først og fremmest tænkt som en inspiration for den tilpasning af indsatsen, som for det meste er nødvendig, når der er tale om udviklingshæmmede med misbrugsproblemer.

Endelig indeholder hæftet en beskrivelse af de udfordringer, som er forbundet med etableringen af et samarbejde mellem de pædagoger, som til daglig yder støtte og vejledning til udviklingshæmmede og behandlere/konsulenter i alkoholbehandlingssystemet. Det samarbejde er ofte en betingelse for at opnå positive resultater – både når det gælder behandling og forebyggelse.

